Josef Gruncl

Pracovník Rehabilitačního střediska pro zrakově postižené Dědina Josef Gruncl si udělal čas pro náš časopis a zaslouženou obědovou pauzu strávil před mikrofonem.

„Komenský, to byl borec, když si uvědomíte v jaké žil době, co všechno zažil, čím vším musel projít a co po něm nakonec zůstalo, tak před ním smekám“ sděluje své přesvědčení Josef. „Na fakultě jsme se o něm učili hodně, ale já už si to všechno nepamatuju. To, co je asi hlavní, že Komenský to byl, kdo utřídil ty nejlepší poznatky o výchově a vzdělávání, pojmenoval myšlenky a zásady obecné pedagogiky, zdůvodnil je a uvedl do praxe. Nic lepšího, co se týče šířky a hloubky záběru, od té doby zatím nikdo do praxe neuvedl. Nechci nikomu křivdit, ale mám pocit, že moderní pedagogika vaří už jen z vyvařené vody. Ne že by některé teorie nebyly zajímavé, ale často trpí určitou jednostrannou zaměřeností. Komenského odkaz je inspirací na celý život, což se o ideologicky zaměřených vědcích a kantorech pokaždé říct nedalo. Rád vzpomínám na střední školu, byli tam většinou moc dobří profesoři. Oblíbil jsem si zejména pana profesora Světlíka, našeho třídního a němčináře. Inspiroval mě k tomu, že být učitelem je hezké povolání. Záleželo mu na nás všech, upřímně si přál a pracoval na tom, abychom se naučili vnímat svět ve všech jeho souvislostech, abychom se dobře uplatnili jako vzdělaní a soběstační lidé. Na vysoké jsem pak z tohoto pohledu na život a vzdělání, které není jenom nalejvárna informací, hodně profitoval. Komenského jsem si oblíbil pro jeho moudrý a vyvážený pedagogický přístup k žákům malým i velkým, pro laskavost a trpělivost, která pro mnohé znamenala naději pro život dospělce. Zároveň byl důsledný a přísný tam, kde bylo potřeba, a hlavně naučil lidi řádu, který každý potřebuje, ať se mu to líbí nebo nelíbí. Osobně bych byl i pro zvýraznění důležitých zásad nějakým tím záhlavcem, ovšem v patřičném věku a v patřičné intenzitě,“ rekapituluje Josef své zkušenosti ze studií.

Komenský také prosazoval to, že děti mají začít svou životní cestu v matčině péči, následovat má hravý způsob základního vzdělávání. Říkal tomu Mateřská škola a Škola hrou. Jak to bylo u vás?
„Maminka mi zemřela, když mi bylo dva a půl roku. Táta situaci doma asi moc nezvládal, a to byl zřejmě důvod, proč jsem nějakou dobu byl v dětském domově. V šesti letech jsem začal chodit do internátní školy pro děti s vadami zraku v Praze 2. O víkendech a prázdninách jsem se vracel k tátovi. Když jsem chodil do třetí třídy, umřel i tatínek, a tak jsem žil po internátech a příbuzných. Příbuzní mě přijímali velice dobře, měli mne rádi, ale vždycky jsem tam byl host, někdo, kdo přijde, chvíli pobude a zase odejde. Ve dvaceti mi to moc nevadilo, ale teď shledávám, že mi ten domov chyběl. To mám s Komenským tak trochu společné, to vykořenění.“

Touha učit dospělé lidi se u vás projevila už v mládí, nebo jste k tomuto poznání dospěl po určitých pokusech a omylech?

„Gymnázium bylo a i dnes je přestupní stanicí, kde se čeká, co se z mladého člověka vyklube, k čemu se vlastně bude později hodit. Takový odklad zásadního rozhodnutí o povolání. Já tehdy tušil, že práce s lidmi je můj jakýsi cíl, o jiném jsem fakt neuvažoval. Kolem maturity jsem uvažoval o studiu psychologie, ale nakonec jsem byl rád, že jsem od toho upustil. Bylo to náročné, spousta zkoušek, samý I. P. Pavlov. Taky jsem měl pocit, že se tam hrnou lidi, kteří mají problémy sami se sebou a studiem si je chtějí vyřešit (čest výjimkám). Rozhodl jsem se nakonec pro studium Výchovy a vzdělávání dospělých na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Později se tento obor změnil na

Andragogiku a personální řízení.“
Školu jste úspěšně zakončil magisterskými zkouškami. Jaký máte názor na dosažení maximálního vzdělání u zrakově postižených lidí?

„Škola, a to zejména vysoká, svými nároky a cíli může člověka pěkně semlet. Tím nemyslím, že by se to dělo pouze lidem s handicapem. Když si nedáte pozor, naučíte se myslet na výkon spíš než na to, kdo a jak vás vzdělává, jakou hodnotu to vzdělání pro vás má. Škola by měla osobnost člověka rozvíjet, aby rostl, košatěl a nesl ovoce. Často se ale stává, že člověk je vmáčknut do země a místo, aby byl obděláván, zaléván a prostřiháván, jezdí po něm válec cizích ambicí. Je těžké se takové síle bránit, a mnohé spolužáky ta vysoká hodně změnila. Máte-li kliku na kantory, zvládnete vyrůst, mít nějaké to vzdělání a přitom můžete zůstat sám sebou.“

Studovat v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století moc velkou šanci ke košatění nedávalo. Vidíte to také tak?

„Když jsem se dostal na univerzitu, měl jsem v hlavě spoustu skvělých představ o sobě i o škole. Po měsíci studia moje představy vzaly za své. Alma mater nebyla ta velebná a osvícená instituce, kterou jsem očekával. Přesto jsem přesvědčen, že vysoká škola, stejně jako střední, mi dala schopnost učit se, kriticky myslet, rozhlédnout se po tom, co mne fakt zajímá a vlastně se celý život dál a dál vzdělávat. Jsou lidé – a platí to i dnes – kteří jsou vzdělaní, ale nikoliv moudří. K moudrosti je třeba určitá pokora. Tu vás v žádném kurzu nenaučí. K tomu potřebujete mít respekt vůči druhým lidem, protože i když třeba nejsou vzdělaní, určitě mají svou hodnotu a je nutné ji objevit. Komenský byl génius, učitel, biskup. Ale také prožil věci, které ho poslaly ke dnu. On ale nezatrpknul, nemstil se, nenadával na osud, na mor nebo Pánaboha. Vždycky i v tom nejhorším průšvihu byl sám sebou a nestavěl na odiv svoje společenské úspěchy.“

Řešil jste na vysoké problém své integrace? Přeci jen předchozí školy byly speciální, zaměřené na potřeby studentů s vadami zraku.

„Problém integrace jsem snad ani neřešil. Jakkoliv mi na škole spousta věcí vadila, cítil jsem se tam dobře, byl to přeci jen zdroj vzdělání a přípravy na mé budoucí uplatnění. První tři roky jsem studoval v jednom ročníku se svými spolužáky a celkem jsem stíhal. Čtvrtý, poslední ročník, jsem si rozložil ještě do pátého. Na něj jsem si nechal jen dva předměty s dost nesmyslně znějícími názvy Vědecký komunismus a Vědecký ateismus (obojí to znělo jako pěkná blbost) a protože jsem se tam do půlky listopadu 1989 nedostavil, tak vlastně nevím, jak moc velká blbost to byla. Revoluce spolkla skoro celý rok 89/90 a pořádně se začalo zase učit až na podzim 90. Na katedru i fakultu přišli odborníci z dosud zakázaných zemí nebo oborů, a já si poslední dva roky fakt užíval se vzdělanými a nesmírně zajímavými lidmi.“

Dozvěděl jste se během studia také něco o životě obyčejných lidí?

„Zkušenost jsem měl náramnou v roce mezi gymplem a vysokou, na kterou jsem se dostal až na druhý pokus. Tehdy jsem pracoval ve skladu jedné tiskárny na Václaváku. Byl to moc dobrý rok, na který dodnes rád vzpomínám. Během vysoké jsem nemusel jako sirotek řešit svoje bydlení. Řešením byla kolej, kde jsem bydlel dlouhých osm let. Žil jsem na koleji vším, co k tomu patří. Tehdy jsem si asi hodně poškodil oči, protože přes den a večer jsem žil jako ostatní, a v noci, když šli všichni spát a byl klídek, tak jsem se učil. Hodně jsem četl, žádné pomůcky jsem neměl. Od té doby vidím na jedno oko

mizerně, na druhé to zatím ujde. Když se zešeří, a moc to tam neznám, je to na bílou hůl. Neměl jsem ale nikdy pocit, že bych byl pro své vidící kolegy nějak nepřijatelný. Snažím se s lidmi se dorozumět, vím dost o lidských slabostech (hlavně těch svých), a tak mě něco jen tak nepřekvapí. Mám takovou zásadu - pokud mi někdo činí něco špatného, tak mu to řeknu. Trpně mlčet by v podstatě znamenalo tiše souhlasit s tím, že věci nejsou v pořádku."

Říkal jste, že od dětství nemáte domov. Kde jste hledal útočiště, když jste musel opustit vysokoškolskou kolej?

„Už v posledním ročníku vysoké jsem se dozvěděl o založení rehabilitačního střediska na Dědině. Dokonce jsem dostal nabídku zde pracovat a v počáteční době i bydlet. Později jsem požádal městskou část Praha 6 o přidělení bytu, který jsem si mohl později v rámci privatizace koupit. Dal jsem do toho peníze utržené za prodej mojí poloviny rodného domu. A tak mám konečně vlastní byt. Bydlet na Dědině je fajn. Když zaprší, cítím ve vzduchu mokré pole, je tady spousta ptáků, srozumitelných zvuků a vůní. Za ty roky to tu všechno krásně obrostlo a tak i vnímám celoroční rytmus, což se mi ve městě nedaří."

Z univerzity rovnou mezi lidi s aktuální ztrátou zraku, to byl asi trochu šok. Jak jste to zvládal?

„Během studií (hlavně na gymplu) jsem hodně času trávil s kamarády, a pár jich vůbec nevidělo. Jezdili jsme na výlety, chodili do hospody, hráli fotbal, lyžovali, chodili na plavání a i jinam. Byla to pro mne úžasná škola života, protože jsem se naučil, co nevidomý potřebuje, jak s ním komunikovat, aby mohl chodit, sportovat, orientovat se v prostředí. Tehdy už ve mně začala pracovat myšlenka, že budu chtít dělat něco užitečného pro lidi, kteří vidí ještě hůř než já. Svět lidí s postiženým zrakem je můj svět, vlastně už od základní školy. Mezi zrakově postiženými mám přátele, s kterými se pravidelně scházím. Nikdy jsem se z tohoto světa nevyčleňoval a ani to neplánuju. Na druhou stranu nehodlám stejně tak omezovat své styky s dobře vidícími kamarády. Od kamarádů jsem se dozvěděl i o možnosti zde pracovat, byl jsem takřka u zrodu střediska. Když jsem sem přišel, prošel jsem několika různými kurzy. Nejvíc si považuju kurzu prostorové orientace, který tehdy vedl Josef Cerha. Ten mi dal pro mou budoucnost opravdu hodně. Dost brzy jsem začal prostorovku sám učit, zpočátku pod supervizí. Byl jsem moc rád, že mohu být u něčeho tak zajímavého, jako bylo vznikající rehabilitační středisko, a dělat práci, která má smysl."

Co ještě vyučujete, kromě prostorové orientace? A jak moc vás v tom omezuje váš vlastní nedostatek zraku?

„Učím také sebeobsluhu, zvláště vaření učím moc rád. Ze všeho nejraději snad ale vymýšlím programy šité klientům přímo na míru. To mne hodně baví. Můj vlastní nedostatek vidění je jistě omezující v tom smyslu, že musím vidět reálný krajíc, který chci obrazně ukousnout. Nepovedu klienta nikam, kde to nebudu detailně znát, stále musím mít všechno na dohled. Někdy je ale moje zraková vada i k dobrému, zejména tam, kde mi pomůže klienta přesvědčit, že je lepší být samostatný i s nějakým tím rizikem, než doživotně záviset na neustálé pomoci druhých. Důležité je v tomto případě nejen patřičné povzbuzení, ale hlavně reálná zpětná vazba. Lidi s handicapem mívají buď hodně pošramocené sebevědomí, nebo zase naopak jim chybí reálné sebeuvědomění si toho, co mohou zvládnout a co zvládají. Občas se nám tu objevují klienti z integrovaných škol, kteří často nedostávali reálnou zpětnou vazbu a nemají dost pravdivý obraz svých schopností. Moc bych se přimlouval za to, aby mladí lidé, kteří jsou v integrovaných školách, dostávali o sobě laskavým a

povzbudivým způsobem co nejpravdivější informace. Předělávat později jejich vztah k sobě a k svému potenciálu je dost bolestivé. A také hodně pracné.“

Chodil jste také na kurzy informatiky nebo obsluhy počítače? Jaký používáte software?

„Nikdy jsem na žádném kurzu nebyl, všechno jsem se naučil od kamarádů, třeba od Zdeňka Bajtla. Používám nějaký ten zvětšovací software, který mi dosud dobře vyhovuje. K rozhledu a dovzdělávání hodně využívám internet, který je dobrým pomocníkem, ale může být i zlým pánem. To, že jsem se během studií naučil pohybovat mezi různými strukturami informací, mi hodně prospělo právě v internetovém prostředí. Kolikrát hledáte perlu, ale musíte vidlemi proházet fůru hnoje, abyste ji našla. Umím prohazovat docela rychle a efektivně. Internet, to je velká zajímavost pro lidi, kteří se stále chtějí něco dozvídat. Je to ale i velké nebezpečí zvláště pro ty, kteří mají jakýkoliv handicap omezující je v kontaktu se živým světem. Do internetu se snadno zapadne, ale vyskočit už není tak lehké. Pak se stane, že už nežijete, že se dovedete pohybovat jen ve virtuálním světě, který zdánlivě něco dává, ale prakticky všechno bere. Bere vám přirozené vazby, je totálně sterilní. Fakt je, že tady nedostanete ránu, ale taky se nenaučíte ranám čelit, případně uhýbat. Je to zkrátka mrtvý život bez chuti a bez zápachu, bez vůní i bez přirozené společnosti lidí A bez lidí – to já bych žít nemohl.“

Jaroslava Novotná